

Handlingsplan 2004-2006

Danmarks Elektroniske Forskningsbibliotek

1. Indledning

I det følgende præsenteres den handlingsplan, som Styregruppen for Danmarks Elektroniske Forskningsbibliotek (DEF) har udarbejdet med henblik på implementeringen af DEF's strategiske målsætninger for de næste to år.

Formålet med handlingsplanen er at angive udviklingslinjerne for den angivne periode og at præsentere konkrete målsætninger for DEF's indsatsområder.

Handlingsplanens indhold er dynamisk, idet der kan forekomme justeringer eksempelvis som resultat af det igangværende review af forskningsbibliotekernes infrastruktur, Undervisningsministeriets indtræden i DEF samt nye ideer fra programområderne.

2. Overordnede målsætninger

I henhold til DEF's strategi er den overordnede målsætning, at forbedre slutbrugerens adgang til information gennem samarbejde mellem de danske forskningsbiblioteker. Målgruppen defineres primært som bibliotekernes slutbrugere, men omfatter også slutbrugere ved forskningsbaserede erhvervsvirksomheder, forskerparker og hospitaler samt den brede offentlighed.

Strategien lægger desuden vægt på, at styrke forskningsbibliotekernes rolle som formidlere af institutionernes forskning.

Styregruppen ønsker endvidere at sikre, at de resultater der skabes gennem bibliotekernes samarbejde formidles og udbredes til andre institutioner og til offentligheden. På denne baggrund har Styregruppen opstillet følgende overordnede målsætninger for 2004-2005:

- A. Slutbrugernes benyttelse af elektroniske ressourcer er forbedret og mere omfattende.
Forskning og forskningsresultater formidlet til offentligheden
- B. Samarbejdet mellem bibliotekerne er styrket og omfatter nye samarbejdspartnere
- C. Resultaterne er dokumenterede, formidlet og udbredt.

A. Slutbrugerne

I henhold til DEF's strategi sker betjeningen af slutbrugerne fortrinsvis gennem de biblioteker, der deltager i samarbejdet inden for DEF. Det indebærer, at DEF fokuserer på udviklingen af det enkelte bibliotek og af fælles tjenester, hvor dette er hensigtsmæssigt. Perspektiverne for denne udvikling tager udgangspunkt i Rektorkollegiets plan for universitetsbibliotekerne *Viden til Tiden*, der formulerer følgende ønsker til universitetsbibliotekerne:

Universitetsbiblioteket skal:

- skabe grænseflader til det globale vidensystem, skræddersyet til det enkelte universitets, instituts, forskers og studerendes individuelle faglige profil og behov
- varetage import af viden til universitetet i form af trykte og elektroniske videnressourcer
- støtte universitetets eksport af viden til omverdenen gennem registrering og tilgængeliggørelse

Disse perspektiver omfatter i generaliseret form alle bibliotekerne inden for DEF, idet brugerne af mindre biblioteker bør tilbydes samme høje service som brugere af universitetsbibliotekerne. For de mindre biblioteker vil det formentlig i højere grad være relevant at etablere fælles tjenester.

- Alle biblioteker tilbyder differentieret, sømløs, og personaliserbar brugeradgang (*Systemarkitektur og Portaler*)
- Biblioteksressourcer er integreret i e-lærings- og campusmiljøer (*E-læring*)
- Slutbrugerne har adgang til flere elektroniske ressourcer (*Licenser*)
- Det er opbygget en standardiseret infrastruktur til registrering og formidling af institutionernes viden (*E-publicering*)
- Slutbrugernes benyttelse af elektroniske ressourcer understøttes af brugerundervisning på højt niveau og elektroniske referenceservices (*Brugerfaciliteter*)
- Alle biblioteker kan tilbyde nye services (*Alle programområder*)
- Dokumentation af benyttelse og formidling af tilbud er på højeste internationale niveau (*Systemarkitektur og Brugerfaciliteter*)
- Benyttelsen af elektroniske ressourcer er steget 25% om året fra 1/1 2004 til 1/1 2006

B. Samarbejde

Opfyldelsen af disse mål for flest mulige biblioteker forudsætter et øget samarbejde mellem de større biblioteker, bedre organisering af samarbejdet mellem de mindre biblioteker og inddragelsen af nye samarbejdspartnere.

Målsætningerne for samarbejdet er således forudsætningen for at realisere målsætningerne og øgede muligheder for slutbrugerne.

Målsætningerne for samarbejdet er:

- Øget samarbejde mellem de større forskningsbiblioteker. Evaluering af nye samarbejdsmodeller inden for Systemarkitektur og Brugerfaciliteter afsluttet og eventuelt igangsat på andre områder (*Alle programområder og DEF-sekretariatet*)

- De mindre forskningsbiblioteker har et udbygget samarbejde om centrale services og licenser
(Alle programområder)
- Erhvervsvirksomheder, hospitaler mv. er repræsenteret i relevante fora
(DEF-sekretariatet)
- DEF har et udbygget samarbejde med Videnskabsministeriet om IT-udvikling
(Systemarkitektur og DEF-sekretariatet)
- Undervisningsministeriet er en integreret del af DEF
(Styregruppen og alle programområder)

C. Formidling af resultater

Styregruppen for DEF lægger vægt på, at resultaterne dokumenteres og udbredes både for at sikre størst muligt udbytte af resultaterne og for at sikre en fortsat dokumentation og formidling af bibliotekernes værdi.

Målsætningerne i forbindelse med formidling af resultater er:

- Forskningsbibliotekerne og DEF kan dokumentere øget benyttelse på alle områder
(DEF-sekretariatet og Systemarkitektur)
- Resultaterne er formidlet til politiske beslutningstagere og offentligheden
(DEF-styregruppen)
- Resultater fra DEF anvendes af universiteterne og folkebibliotekerne
(DEF-Styregruppen)
- DEF har etableret et tæt internationalt samarbejde
(Alle programområder)
- Forskningsbibliotekerne er en central aktør i universiteternes formidling af forskning til offentligheden
(E-publicering)

Programkomiteerne for DEF's seks indsatsområder har alle formuleret egne handlingsplaner for områderne og i det følgende gengives de konkrete målsætninger, der er opstillet i de enkelte handlingsplaner for hvert indsatsområde.

3. Handlingsplaner for DEF programområder

A. Portaler

Migrering af portaler

- Der er gennemført en migrering af DEF's fagportaler til TKL/Keystone og fælles driftsmiljø

Evaluering og brugerinddragelse

- Evaluering af metoder til frembringelse af linksamlinger og identificering af brugernes ønsker til nye funktioner på portaler

Videreudvikling af den centrale indgang til deff.dk

- Der er gennemført en opdatering af indholdet og tjenesterne på deff.dk (faglige links, preprintsøgetjeneste, Bøger til døren, DEF-katalogen)

Samarbejde mellem forskningsbiblioteker m.v.

- Nedsættelse af fokusgruppe for Bøger-til-døren
- Follow up på bøger-til-døren funktionen i 1. halvår 2004
- Defkatalog funktionen som web service jvf. projekt i systemarkitekturgruppen.
- Evaluering af lokal indsats ift. national indsats vedrørende portaler - afventer infrastrukturprojektet

Personalisering og institutionalisering

- Gennemførelse af seminar i portalgruppen
- Udarbejdelse af handlingsplan for personalisering (2. halvår 2004)
- Forskellige former for personalisering
- Data mining som led i personalisering og udnyttelse af portaler og online kataloger
- Engangsportaler

Formidling og spredning af erfaring

- Programområdet skal regelmæssigt orientere om sit arbejde og resultater
- Igangværende: formidling af TKL/Keystone over for portaler (portalarbejdet)
- Supportering af nye interessenter: orientere om anvendelsesmuligheder i TKL/Keystone
- Seminal for fagportaler (1. halvår 2004) : Tilretning af brugergrænseflader i en TKL/Keystone portal
- Seminar for fagportaler (2.halvår 2004) : Erfaring om brug af TKL/Keystone inkl. brugerrespons fra fagportaler

Internationalisering

- En udadventt orientering m.h.p. at identificere og følge tendenser inden for portaler og portalværktøjer. Specifikt tænkes på forhold der har indvirken på design, struktur og frembringelse af indhold på portaler og web sites og som skal undersøges for at afdække om de kan overføres til danske portaler og web sites udviklet inden for forskningsbibliotekssektoren i Danmark
- En styrkelse af det danske portalarbejde. Dette skal ske ved at etablere internationale kontakter - ved at indgå i internationale netværk - der kan understøtte ovenstående

B. Systemarkitektur

Generelt:

- Udstrakt genanvendelse af internationalt udviklet kode i løsninger sker på danske forskningsbiblioteker
- Identificerede udviklingsfolk på danske forskningsbiblioteker samarbejder internationalt på samme faglige niveau som de internationale partnere
- Danske forskningsbiblioteker er på samme teknologiske niveau

Autentifikations- og Autorisationsstruktur (AAI):

- Danske forskningsbiblioteker anvender state of the art adgangsstyring til elektroniske ressourcer, herunder Single Signon
- Danske forskningsbiblioteker anvender samme standardiserede system

XML Web-services og 3-lagsmodellen (XWS):

- De danske forskningsbibliotekers systemarkitektur overholder 3-lagsmodellen
- De danske forskningsbiblioteker har udviklet en række XML Web-services
- De udviklede Web-services anvendes af de danske forskningsbiblioteker

Projekter i 2004:

- Lokal autentifikation
- Statistikmodul til DEF-proxyservere
- Pilotprojekt: Tællesystem og pay-per-view løsning for fællesindkøb
- Pilot XML WebServices baseret på Fedora
- XML WebServices gateway til Z39.50 tjenester
- Pilot WebService: Dansk biblioteksvejviser

C. E-læring

Indhold – opbygning af en kritisk masse af elæringsmateriale

- Have designet og implementeret en første version af en pool for e-læringsmaterialer og objekter i samarbejde med Copy-Dan

Indhold – produktion af læringsobjekter

- LearningObjects i DEF-regi – en analyse af behov og krav til et fælles produktionsmiljø for e-læringsobjekter

Ophavsret – udvikling af samarbejdet på tværs

- Udarbejdelse af tværinstitutionelle e-læringskurser specifikt om ophavsret og informationskompetence

Adgang – anvendelse af fælles adgangsnøgle

- Anvendelse af en fælles adgangsnøgle (CAS server eller lignende) i forbindelse med e-læring

Personlig portal

- Personaliseret adgang – egen portal i DEF med rettighedsmuligheder til at opbygge og dele materiale

Tværgående e-læringskurser

- Implementering af et demonstrationsprojekt med integrering af DEF i en eksisterende e-portal resulterende i et whitepaper og shared source til andre institutioner – inden udgangen af 2005 er dette implementeret på mindst 5 andre institutioner
- Samarbejde med UNEV.dk med henblik på en evt. forbindelse mellem UNEV.dk's Udviklingsforum og DEF

Formidling

- Have kommunikeret, skabt opmærksomhed og overført videnoverført til interessenter (universiteter, forskningsråd, ministerier, forskningsinstitutioner og biblioteker) på det tekniske, organisatoriske og politiske plan.

Projekter

- Anvendelse af en fælles DEF nøgle gennem implementering af CAS server til e-læring
- Samarbejde med UNEV.dk
- Forsøgsaftale med Copy-Dan om digitalisering af undervisningsmateriale (§13 i Ophavsretsloven)
- DEF pool for digitaliseret materiale og læringsobjekter
- Formidling af ophavsret
- Formidling af informationskompetence
- Undersøgelse af Learning Objects

D. E-publicering

Generelt, standardisering, rettigheder, dialog og formidling

- 8-10 universiteter har truffet principbeslutning om, at deres forskere afleverer forskningsresultater til oplægning/publicering på universitets digitale forskningsarkiv.
- der er udarbejdet forslag til en national infrastruktur for institutionelle digitale arkiver, inkl. rammer for videreudvikling, vedligeholdelse, kvalitetskontrol, forretningsmodeller samt samarbejdsmodeller
- der er udviklet en model for etablering af en national tjeneste med forslag til identifikatorer til digitale objekter (URN, DOI eller andet)
- der er udarbejdet anbefalinger til nationale retningslinier for metadataformater samt en afklaring af samspillet med pligtafleveringen
- der er kommunikeret, skabt opmærksomhed og videnoverført til interessenter (universiteter, forskningsråd, ministerier, forskningsinstitutioner og biblioteker) på det tekniske, organisatoriske og politiske plan

Bevaring af e-publiceret information

- en analyse og design af en sammenhængende national model for digital bevaring af den elektroniske forskningspublicering er gennemført

Institutional Repositories

- der er installeret institutionelle digitale arkiver ved hovedparten af universiteterne samt ved et antal af de større forsknings- og sektorforskningsinstitutioner på baggrund af den nationale infrastruktur og samarbejdsmodel
- der er installeret institutionelle arkiver ved et antal CVU'er på baggrund af den nationale infrastruktur og samarbejdsmodel
- der er gennemført forsøg med udnyttelse af de institutionelle digitale arkiver til oplægning af undervisningsmateriale, herunder learning objects

Videnskabelige tidsskrifter

- der er gennemført e-migrering af mindst to peer-reviewed videnskabelige tidsskrifter i samarbejde med innovative forskerredaktører

Preprints, rapporter mv.

- der er gennemført en analyse og et eksperiment med moderne peer-review som en overlay-tjeneste på (pr)eprint-servere og institutionelle digitale arkiver

Den Danske Forskningsdatabase

- Den Danske Forskningsdatabase har opnået en dækningsgrad på 90% af universiteter og større forsknings- og sektorforskningsinstitutioner, og at de indgår med 100% af deres årlige produktion af publikationer og andet ikke tekstligt materiale (fx multimedie publicerede forskningsresultater)
- Den Danske Forskningsdatabase er etableret som national søgetjeneste ved baseret på en tværgående teknisk infrastruktur som kobler de institutionelle digitale arkiver sammen med DDF og derved gør genbrug af metadata mulig.

Forskningsportal

- der er etableret et samarbejde og en organisation omkring etableringen af den nationale forskningsportal baseret på en videreudvikling af Den Danske Forskningsdatabase i kombination med anden relevant forskningsinformation placeret i decentrale databaser.
- DEF har en aktiv rolle i etablering af en virtuel referenceservice i Forskningsportalen; hvor borgeren kan stille spørgsmål og få svar som i www.biblioteksvagten.dk.

Projekter

- Kortlægning af standardiseringsmæssige tiltag og behov for samme
- Kortlægning af state-of-the-art, hvad angår rettigheder og deres forvaltning
- Pilotimplementering af Institutional Repositories på danske universiteter
- International preprintsøgetjeneste i DEF portalen mv.
- Videnskabelige tidsskrifter
- Den Danske Forskningsdatabase
- Projektforslag under udarbejdelse.
- Forskningsformidlingsportal

E. Brugerfaciliteter

Undersøgelser af biblioteksbrug - brugeradfærd

- Udvikle ny generation brugerundersøgelser

Centrale og virtuelle referencesystemer

- Udvikle virtual reference, lokalt/centralt

Bibliotekerne som attraktive læringsmiljøer - udvikling af brugernes informationskompetencer

- Udvikle brugernes informationskompetencer
- Forbedre tilgængelighed af biblioteksmaterialer
- Samarbejde om markedsføring af elektroniske biblioteksydelser

Udvikling af medarbejdernes kompetencer og indsamling af internationale erfaringer på området

- Udvide arbejdsgruppens kundskaber om biblioteksinnovation

Projekter

- Usability tests af forskningsbibliotekernes websites
- Brugerundersøgelser
- Virtuelle lokale referencesystemer – test af programmet på 4-6 forskningsbiblioteker
- Studierejse for brugerfacilitets-arbejdsgruppe USA-Canada efterår 2004
- Gennemførelse af projekt Informationskompetence 1. fase for 12 forskningsbibliotekers undervisningsmedarbejdere i samarbejde med programområde e-læring. Projektorganisation og forløb som usability-projekt.
- Gennemførelse af projekt Informationskompetence 2. fase,
- Gennemførelse af engelsksproget/engelsktekstet udgave af SWIM

F. Licenser

DEFNet

- DEFNet har 40 deltagende institutioner og det samlede antal adgange til titler er 10.000 pr. måned

Administrative værktøjer

- Nyt administrativt system med bl.a. lukkede brugergrupper for konsortierne med kontrakter mv. samt web-tilmelding til licenser er i drift

Faglige licenser på tværs af forlag indenfor et fagligt område

- To faglige licenser på tværs af forlag indenfor to faglige områder er tegnet

Faglige licenser på tværs af store organisationer med lavt forbrug

- To faglige licenser på tværs af store organisationer med lavt forbrug er tegnet

Justering af licensgruppens arbejde og betalinger

- Beslutning om omfordeling af betaling for licenser truffet, eller modellen er opgivet
- Licensgruppens arbejde er revurderet i koordination med oprettelse af faglige ekspertgrupper ved Undervisningsministeriets indtræden i DEF

Nye licenser

- 30 nye institutioner fra Undervisningsministeriets område har tegnet én eller flere licenser

Backfiles

- To serier af backfiles er indkøbt

Licenser til e-bøger

- To licenser til e-bøger er tegnet

Forlagene

- Formidling om ”Open access” og betalingsstrømmen til forlagene i dag er styrket gennem møder, konferencer og udsendelse af information til interessenter på brugersiden